

“ÇOCUKLAR ÖLMESİN” DEMEK “TERÖR SUÇU” MU?[*]

SİBEL ÖZBUDUN

“Özgürlüğün tek bir anlamı varsa o da,
insanlara duymak istemedikleri
şeyi söyleyebilme hakkıdır.”[1]

Mahkemenizin, hakkımızda Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan 2016/55635 soruşturma, 2016/21186 esas, 2016/2498 no.’lu iddianameyi ciddiye alıp dava açması sonucunda, savunmamı yapmak üzere karşınızdayım...

Karşınızdayım, ama itiraf edeyim ki ne diyeceğimi, kendimi nasıl savunabileceğimi bilmiyorum.

Bilmiyorum, çünkü “suç”umun ne olduğunu anlayabilmiş değilim.

Daha doğrusu, şöyle söyleyeyim: Bir TV programına bağlanarak “Türkiye’nin doğusunda, güneydoğusunda doğmamış çocuklar, anneler, insanlar öldürülüyor... Yazık, insanlar ölmesin, çocuklar ölmesin, anneler ağlamasın,” diyen bir kadının sözlerinin “terör örgütü propagandası” sayılarak hakkında dava açılmasına tepki duyup, “eğer bunları söylemek suçsa, biz de bu suça katılıyoruz” diyenlerden bir olduğum için “terör örgütü propagandası” yapmakla suçlanmak, bu ülkede yargı sisteminin varabileceği absürlüğün son duraklarından olsa gerek. Hele ki, TCK’nın “Örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır,” diyen 220/8 maddesi uyarınca cezalandırılmamız istendiği düşünüldüğünde...

Diyarbakır’da öğretmenlik yaptığı bildirilen Ayşe Çelik’in TV programında dile getirdikleri, iddianamede yer alan bilirkişi raporundaki aktarımlardan da görüleceği üzere; öznesi belirsiz bir duruma yönelik tepkilerden ibarettir. Ayşe Öğretmen, “devlet güçleri ya da x, y veya z örgütü çocukları, anneleri öldürüyor” dememiş, doğrudan bir kişi ya da grubu suçlamamış ya da herhangi bir örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru göstermeye, övmeye kalkışmamıştır. Yalnızca hepimizin bildiği bir durumu dile getirmiştir; evet, programın gerçekleştirildiği günlerde, Ayşe Öğretmen’in ifadesiyle “Türkiye’nin doğusunda, güneydoğusunda”, çocuklar, kadınlar, yaşlılar öldürülmekteydi... *İlgilensin ilgilenmesin bu, ülkede yaşayan herkesin bilgisi dâhilindeydi.*

Üstelik yalnızca Türkiye’de yaşayanlar da değil, yeryüzünde TV’lerde haberleri izleyen, sosyal medyayı takip eden, gazete okuyan herkes, o günlerde “Türkiye’nin doğusunda, güneydoğusunda” çatışmalar olduğunu ve bu çatışmalar sırasında, çatışmalara hiç karışmayan, sokağa çıkma yasağı ilan edilen bölgelerde yaşıyor olmaktan başka “suç”u olmayan onlarca, yüzlerce sivil insanın yaşamını yitirdiğini öğrendi...

Sokağa çıkma yasakları sırasında bölgede kadınlar, çocuklar ve yaşlılar da dâhil yüzlerce sivilin yaşamını yitirdiği, pek çok insan hakları örgütü ve bağımsız gözlemci tarafından da raporlandı. Bu raporların en ayrıntılılarından birini oluşturan Türkiye İnsan Hakları Vakfı’nın (TİHV) yayınladığı bilgi notunda, 16 Ağustos 2015-16 Ağustos 2016 tarihleri arasında başta Diyarbakır (61 kez), Mardin (18 kez), Şırnak (13 kez) ve Hakkâri (11 kez) olmak üzere Muş, Batman, Bingöl, Elazığ ve Tunceli dâhil 9 il ve 35 ilçede ilan edilen toplam 111 süresiz ve günboyu sokağa çıkma yasağı sırasında, 79’u çocuk, 71’i kadın ve 30’u 60 yaş üzeri olmak üzere en az 321 sivilin yaşamını yitirdiği kaydedilmektedir.[2] Ölen kişilerin listesi il ve ilçe bazında ekteki THİV dokümanında sıralanmıştır. Resmî merciler, bilebildiğim kadarıyla bu bilgiyi yalanlama yoluna gitmemişlerdir.

Bu durumda, Ayşe öğretmenin doğru söylediğini kabullenmemiz gerekiyor. Evet, programa katıldığı günlerde, Türkiye’nin doğusunda ve güneydoğusunda çocuklar da dâhil çok sayıda sivil öldürülmekteydi.

Hâl böyle ise, Ayşe öğretmenin popüler bir şov programına telefonla bağlanıp tepkisini dile getirerek insanların dikkatini bu duruma çekmek istemesi neden ve nasıl “terör örgütü propagandası”, hele ki “örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandası” sayılabilmektedir? Öğretmen Ayşe Çelik, konuşmasında hiçbir örgütün adını vermemiştir. Dahası, çocukların kimler tarafından öldürüldüğünü dahi söylememiştir. İnsan adını anmadığı, ima dahi etmediği bir örgütün propagandasını nasıl yapabilir? Programı izleyenlerin, “çocuklar öldürülüyor” denildiği için şu ya da bu “terör örgütü”ne ve de onun “cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine” sempati duyabileceklerini düşünen bir akıl, nasıl bir akıldır?

Ama daha da akıl almaz olan, hakkımızdaki iddianameyi hazırlayan Bakırköy Cumhuriyet Başsavcı vekilinin, öğretmen Ayşe Çelik’in davası sürerken, yani henüz hakkında bir hüküm verilmemişken bizleri de Ayşe Öğretmen gibi “suçlu” ilan etmesidir. Bir başka deyişle savcı vekili, hakkında henüz kesinleşmiş hiçbir hüküm bulunmayan Ayşe Çelik’i “suçlu” ilan etmiş, bizi de onun “suç”una katılmakla suçlamaktadır. Savcı vekilinin mantığına göre “çocuklar ölmesin” diyen Ayşe öğretmen ve “Ayşe öğretmen haklıdır” diyen ben/biz terör örgütünün “cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerinin” propagandasını yapmışız! Credo quia absurdum/ Absürd olduğu için inanyorum!

Çok sayıda insan hakları savunucusuyla birlikte, eğer “çocuklar öldürülüyor” demek suç ise, Ayşe Öğretmen’in “suç”una katıldığımı dair kendi hakkımda bir suç duyurusunda bulunduğum doğrudur. Ancak eğer yanlış anlaşılmışsa düzelteyim, buradaki “suç”a katılma beyanı, düşünce ve ifade özgürlüğünü savunmak üzere girişilmiş bir söz sanatına, “tecahül-ü arif”e[3] işaret etmektedir, hukuksal olarak “suç”un varlığını kabul edip onu üstlendiğim(iz) olarak anlaşılmalıdır.

Açıklayayım: Fikri ve vicdanı özgür her insan, her yurttaş gibi, Ayşe öğretmenin maruz kaldığı haksızlık karşısında tepki duydum. Bu tepkimi ifade etmenin yollarını ararken İstanbul, İzmir ve Ankara’da, benim gibi bu haksızlığa tepki duyan bir grup yurttaşın, Türkiye Düşünce Özgürlüğü Ağı girişimi çerçevesinde Ayşe öğretmenin durumuna dikkat çekmek için, onun beyanlarını tekrar eden bir metinle kendileri hakkında suç duyurusunda bulunacaklarını öğrendim. Bir yandan kamuoyunun dikkatini Ayşe öğretmenin durumuna çekebilmek, bir yandan da bu davanın nafileliğini gösterebilmek için girişime katıldım. Bir grup insan hakları savunucusu olarak 14 Ocak 2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Savcılığına dilekçe vererek Ayşe öğretmenin sözlerini aynen tekrar ettiğimizi, Ayşe öğretmen yargılanacaksa bizim de yargılanmamız gerektiğini bildirdik. Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği, girişimdeki “tecahül-ü arif”i sezinlemiş olacak ki, başvurumuz konusunda takipsizlik kararı verdi. Bu konudaki itirazımız da, “*ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi*” uyarınca ve “*suç işleme kastıyla değil, suç isnadıyla soruşturmaya uğrayan maruz kalan kişi ya da kişileri savunma, onlara manevi destek olma kastıyla hareket eden şüphelilerin eylemlerinin suç oluşturmadığı*” gerekçesiyle reddedildi. (Bkz. EK 1)

Buna karşılık, İstanbul’da düzenlenen aynı etkinlik nedeniyle, kendini ihbar eden 29 kişi hakkında Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde dava açıldı. Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, bununla yetinmeyerek, iddianamesine suç duyurusu hakkında Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından takipsizlik kararı alınan bizleri de dâhil etti... Savcılık iddianamesine göre Ayşe Çelik öğretmenin sözlerine katılmakla bizler de “terör örgütü propagandası” suçu işlemiş oluyorduk!

Bakırköy Cumhuriyet Başsavcı vekili İdris Kurt’un, Ayşe Öğretmen’in yargılanmasına tepki duymak ve bunu ifade etmenin “terör örgütü propagandası”, hele ki “örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda” sayılması gerektiğine nasıl hükmettiği, belli değil. İddianamesinde bunu açıklamıyor. Daha da ilginç: Cumhuriyet Başsavcı vekili İdris Kurt, iddianamesine “delil” olarak, bizim Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğumuz dilekçe ile “nüfus ve sabıka kaydı ile tüm dosya içeriği”nden başka bir şey bulamamış! Yalnızca bizlerin, “ ‘bu sözlerin eksikliği vardır, fazlası yoktur. Altına biz de imzamızı atıyor, bu davaya sanık olarak katılmak istiyoruz’ şeklinde terör örgütünün propagandası mahiyetinde olan eyleme katıldı(ğımızı) açıkça izhar etti(ğimizi), böylece üzeri(miz)e atılı suçu işlediği(miz)”i anladığını söylüyor. Bir kez daha: *Credo quia absurdum!*

Tekrar ediyorum: savcı vekili bunu Ayşe Çelik hakkındaki dava sonuçlanmamışken, yani Ayşe Çelik'in "terör örgütü propagandası" yaptığı hukuken sübut bulmamışken yapıyor ve sübut bulmamış bir "suç"a 35 "suçlu" birden yaratıyor (Ayşe Öğretmen + İstanbul'da yargılanan 29 kişi + Ankara'da yargılanan 5 kişi)! Bir başka deyişle, savcı vekili, "masumiyet karinesi"ni çiğ-niyor!

Bir kez daha vurgulayayım; benim suç duyurusuna katılmadaki amacım, Ayşe Öğretmen'in ediminin "terör örgütü propagandası" suçlamasıyla yargı önüne getirilmesindeki haksızlığa dikkati çekmektir; ve "terör" ya da değil, herhangi bir örgütün propagandasıyla uzak yakın ilgisi yoktur. Böyle bir iddiada bulunan, bunu kanıtlamakla yükümlüdür: aksi durumda, her savcı, her güvenlik görevlisi, giderek her yurttaş, hoşuna gitmeyen, politik olarak benimsemediği her eylemi "terör örgütü propagandası" suçlamasıyla yargı önüne taşıyabilecektir.

Ve ne yazık ki ülkemizde böyle de olmaktadır: İnsan Hakları Derneği'nin '2015 İnsan Hakları İhlalleri Raporu'na göre yalnızca 2015 yılında aralarında aydınlar, sanatçılar, siyasetçiler, öğrenciler olan 120 kişi, facebook-twitter paylaşımları, yaptıkları konuşmalar, söyledikleri türküler, attıkları sloganlar nedeniyle "yasadışı örgüt propagandası" suçlamasıyla yargı önüne getirilmiştir.[4] 2016 yılında ise, bu sayı, bölgedeki savaş koşullarını eleştiren akademisyenlere yönelik soruşturmalarla birlikte, binleri bulmuştur.

İddianamelerde nelerin "terör örgütü propagandası" sayıldığını ise, insanın aklı, havsalası almıyor. İşte birkaç örnek:

* 16 Aralık 2015'te Diyarbakır'da haber takibi yaptığı sırada özel harekâtçılarca gözaltına alınan ve tutuklanan ardından 29 Mart'ta serbest bırakılan muhabir Beritan Canözer'e, 'örgüt propagandası' iddiasıyla 1 yıl 3 ay hapis cezası verilmesine karar verdi. Beritan Canözer'in suçu ise, "heyecanlı" gözükmesiydi! [5]

* Konyaaltı'nda "ihbar" üzerine gözaltına alınarak "Örgüt üyesi olmak" ve "Örgüt propagandası yapmak" suçlamasıyla tutuklanan D.K. hakkında hazırlanan iddianamede, ihbar konusu yapılan suçlamaya yer verilmedi. Ancak D.K.'nin sosyal paylaşım sitesinde yaptığı "#Dirensur ve #YalnızDeğilsin" paylaşımları ile Nusaybin'de yaşayan bir yakınıyla yaptığı görüşme gerekçe gösterilerek, 11 yıldan 20 yıla kadar hapsi istendi.[6]

* Kobanê'ye destek eylemlerinde çıkan olaylarda Ülkücüler ile eylemciler arasında çıkan silahlı çatışmalarda 1'i kadın 5 kişi öldü, aralarında polislerin de bulunduğu 40'in üzerinde kişi yaralandı. Güzelvadi Mahallesi'nde oturan 20 yaşındaki işitme ve konuşma engelli Şehriban Sertkal, 9 Ekim 2014'de akşam saatlerinde evine yakın bir sokakta kim tarafından açıldığı bilinmeyen tabancadan çıkan kurşunlarla göğsünden, sağ kol ve kalçasından yaralandı. (...) Hastane-deki tedavisi sırasında polis ekipleri Şehriban Sertkal'ın ifadesine başvurdu. Yaralandığı için şikâyetçi olan Şehriban Sertkal, 5 kişinin öldüğü Kobanê protestolarına ilişkin yürütülen polis soruşturmasında "şüpheli" durumuna düştü. Sertkal'a "Kasten yaralama, terör örgütü üyesi ol-

mak, örgütü adına eylem ve faaliyette bulunmak, Terör örgütü propagandası yapmak, 2911 sayılı kanuna muhalefet, mala zarar verme, görevli memuru yaralama ve direnme” suçları yöneltildi.[7]

* İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, bir vatandaşın ihbarı üzerine Bugün TV’de yayınlanan bir programda savcı Mehmet Kiraz’ın rehin alınmasını ve ardından yapılan operasyonu eleştiren avukat Efkân Bolaç ile program yetkilileri hakkında “örgüt propagandası” suçundan soruşturma açtı.[8]

* Batman’da 2014’te Kobanê protestolarında gözaltına alınan ve zafer işareti yaptığı tespit edilen C.S hakkında polisin suç duyurusu üzerine 2 yıl sonra “örgüt propagandası yapmak” suçundan dava açıldı. Savcı beraat isterken, mahkeme C.S’ye 1 yıl hapis cezası verdi ve cezayı erteledi.[9]

* Savcılık, TİKKO örgütü üyesi olduğu iddia edilen ve bir çatışmada öldürülen oğulları Özgüç Yalçın’ın cenaze törenine katıldıkları için anne ve babasına soruşturma açtı. Terör propagandası yapmakla suçlanan baba Sermet Yalçın, “Oğlumun cenaze törenine katıldığım için suçlanmam hem hukuki hem de vicdani değil” dedi.[10]

* Antalya’da Türkçe karakterli bir mail adresinden gönderilen ihbar mektubu ile başlatılan soruşturma kapsamında gözaltına alındıktan sonra 12’si tutuklanan 17 çocuk hakkında Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından iddianame hazırlandı. “Örgüt üyeliği ve propagandası” yapıldığı iddiasıyla hazırlanan iddianamede, çocukların telefon görüşmelerindeki “Akşam maç var” sözü eylem hazırlığı için şifreli konuşma olarak değerlendirildi.[11]

Görüldüğü üzere, “propaganda” ölçütü muğlak ve açık uçlu bırakıldığında, akşam maç seyretmeye niyetlenen çocuklar, TV’de görüş açıklayan avukatlar, zafer işareti yapan göstericiler, işitme ve konuşma engelliler, evlatlarının cenazesine katıla ana-babalar, kısacası hiç kimse bu töhmetten kurtulamıyor!

Oysa düşünce ve ifade özgürlüğünün nasıl ve hangi koşullarda sınırlandırılacağı, Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde sarahatle belirtilmiştir.

Ben, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi dâhil olmak üzere birçok uluslararası konvansiyonda yeri olan ve T.C. Anayasası’nın 26. maddesiyle güvence altına alınan “düşünce ve ifade özgürlüğü” hakkımı kullandım. Düşünce ve ifade özgürlüğünün temel bir insan hakları arasında bulunduğu, Türkiye için bağlayıcı olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafından da tescil edilir (10. Md.)

AİHM hukukçusu Fatma Bahar Özkan’ın da belirttiği gibi, “AİHS’nin 10. maddesinin birinci fıkrasında korunacak özgürlüklerden bahsedilmiş ve ifade özgürlüğünün üç unsuru teminat altına alınmıştır. Bunlar; kanaat sahibi olma özgürlüğü, bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğü ile bilgi ve kanaat açıklama özgürlüğüdür. Bu özgürlükler kamu otoritesinin müdahalesi olmaksızın kullanılabilirler. Madde düzenlemesinden açıkça anlaşılacağı üzere, ifade özgürlüğü

haber ve bilgi alma hakkını koruma altına almaktadır; burada devletin yükümlülüğü, bu özgürlüğün kullanılmasına müdahale etmemektir yani negatif bir yükümlülüktür. Bununla birlikte, AİHM bu durumu genişleterek devletin pozitif yükümlülüğüne dair kararlar vermiş ve ifade özgürlüğünün sınırlarını genişletmiştir. Mahkemenin içtihatlarına göre, ifade özgürlüğü sadece kamu makamlarının bu özgürlüğe müdahale etmemesi şeklinde değerlendirilemez, aynı zamanda bu özgürlüğü korumak için gerekli tedbirleri almalarını gerektirir.”[12]

Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamalar, genellikle AİHS’nin 10. maddesindeki, ifade özgürlüğünün “ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabil”eceği yolundaki 2. bendine dayandırılmaktadır.

Oysa AİHM hukukçusu Özkan, bu sınırlamaların “haklılığının taraf devlet tarafından ispatlanması” gereğine dikkati çekerek şunları belirtir:

“Son olarak sınırlama ‘demokratik bir toplumda gerekli’ olmalıdır. Bir müdahâlenin ‘demokratik bir toplumda gerekli’ olduğunun kanıtlanması için, ifade özgürlüğünün kullanılması üzerinde o spesifik kısıtlamayı gerektirecek ‘acil bir sosyal ihtiyacın’ varlığı açık bir şekilde ortaya konmalıdır. Ayrıca; AİHM sözleşmedeki bir hak ve özgürlüğe müdahâlenin demokratik bir toplum için gerekli olup olmadığına karar verirken ulaşılmak istenen meşru amaçla ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasının orantılı olup olmadığını dikkate almaktadır. Aynı amacı elde etmek için özgürlükleri daha az sınırlayıcı başka bir yöntem bulunmakta ise, ya da; o yöntem ile müdahale amacını elde etmek imkânsız ise ihlâl sonucuna varmaktadır. Böylece, ‘orantılılık’ kuralıyla birlikte, kısıtlamaların ‘istisna’ olduğu ilkesi vurgulanmıştır. Yani, özgürlükleri kısıtlayan kamusal müdahaleler, izlenen toplumsal yararların gerektirdiği boyutlarda tutulacak ve bu amaçları aşan uygulamalara kaynaklık etmeyecektir.”[13]

AİHM önüne gelen ifade özgürlüğüyle ilgili davaların önemli bölümünün “terör örgütü propagandası”yla ilgili olduğunu belirten Özkan, AİHM’nin bu konudaki yaklaşımının çerçevesini şöyle çizer:

“AİHM; ulusal güvenlik için tehlike oluşturan bir ifadenin, AİHS’nin 10. maddesinin 2. fıkrasındaki sınırlama sebeplerine uygun olup olmadığını inceler. Bu ifadenin terör propagandası içerip içermediği noktasında öncelikle içeriğe, ikinci olarak ifadeyi kullanan kişinin sıfatına ve üçüncü olarak ifadenin yayım aracı ya da tarzına son olarak da ifadenin hangi zamanda ve nerede sarf edildiğini nazara alarak bir değerlendirme yapar.

AİHM ilk olarak ifadenin içeriğine bakar. Buna göre; politik açıklamalarda ifade özgürlüğünün daha geniş yorumlanması gerekir. Bunun yanında, ifadenin ‘şiddete teşvik’, ‘şiddet çağrısı’, ‘silahlı ayaklanma çağrısı’, ‘ayaklanma çağrısı’ içerip içermediği; bu ifadenin ‘derin ve

mantıkdışı bir kini aşılayarak şiddetin artmasına yol açacak nitelikte olup olmadığı' gibi hususları inceler.”[14]

Yargılanmam(ız)a konu olan fiil, yukarıda sayılan unsurların hiçbirini içermemektedir: “Çocuklar öldürülmesin” diyen bir öğretmenin yargılanmasını anlamsız bularak onun “suç”una katılmak ne “şiddete teşvik”, ne “şiddet çağrısı”, ne “silahlı ayaklanma çağrısı” içermektedir, ne de “derin ve mantıkdışı bir kini aşılayarak şiddetin artmasına yol açacak nitelikte”dir... Sadece haksız görülen bir yargı edimine karşı bir eleştiri, bir itirazdır, o kadar!

“Eleştiri” ve “itiraz” ise, demokratik bir toplumun olmazsa olmazıdır; eleştirinin çeşitli cezai yaptırımlar tehdidi altında susturulduğu yönetimler, kendilerini hangi süslü cümlelerle tanımlarlarsa tanımlasınlar, “demokratik” olarak nitelenemezler.

Mahkemenizin demokrasi ve insan haklarından yana bir karar vermesini bekliyorum.

6 Eylül 2016 09:29:55, Çeşme Köyü.

EK 1: T.C. Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği Değişik İş no. 2016/1222 D. İş. karar

EK 2: TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI (TİHV) 16 Ağustos 2015-16 Ağustos 2016 tarihleri arasında sokağa çıkma yasakları ve yaşamını yitiren siviller bilgi notu.

NOTLAR

[*] Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi Hâkimliği'ne 19 Eylül 2016 tarihinde sunulan savunma. Kaldıraç, No:183, Ekim 2016...

[1] George Orwell.

[2] <http://tihv.org.tr/16-agustos-2015-16-agustos-2016-tarihleri-arasinda-sokaga-cikma-yasaklari-ve-yasamini-yitiren-siviller-bilgi-notu/>

[3] Tecahül-ü arif: Edebiyatta, bilineni bilmezlikten gelme yoluyla yapılan bir söz sanatıdır.

[4] <http://www.ihd.org.tr/2015-insan-haklari-ihlalleri-raporu/>

[5] “JİNHA Muhabiri Beritan Canözer'e Hapis Cezası”, Cumhuriyet, 11 Mayıs 2016, s.7.

[6] “#Dirensur Paylaşımına 20 Yıl Hapis İstemi”, Evrensel, 20 Mayıs 2016, s.3.

[7] “Mağdurdu Fail Oldu”, Cumhuriyet, 16 Ocak 2015, s.7.

[8] Kemal Göktaş, “Operasyonu Eleştiren Avukata Soruşturma”, Cumhuriyet, 22 Ocak 2016, s.3.

[9] “Zafer İşareti Ceza Getirdi”, Cumhuriyet, 17 Mart 2016, s.6.

[10] Kemal Göktaş, “Anne Babaya Propaganda Suçlaması... Suçları Oğullarının Tabutunu Taşımak”, Cumhuriyet, 7 Haziran 2016, s.10.

[11] “... ‘Akşam Maç Var’ Demek Şifreli Konuşma Sayıldı”, Evrensel, 12 Mayıs 2016, s.3.

[12] Fatma Bahar Özkan, “AİHS’in 10. Maddesi (İfade Özgürlüğü) Çerçevesinde Güncel Yargıtay Kararları”, HUKAB Dergisi, sayı 5. <http://www.hukabdergi.com/p2096/>

[13] A.y.

[14] A.y.